

Tischgispila

Balde pin gest khlumma i un moi pruadar soin gistánt vil zait pitt moinar prozia Aurelia abe ka dar Tetsch. Intánto azze pin gistánt pitt irn hánne gilirnt vil sachandar: innsnizln stèkhan pinn raisar von heslndar, abeputtln di kamamila un vürm di arbazan, tóatn di bipparn pittar haughe odar di maüs pinn trappln, helvan ná in patátn ecc.. allz daz sell boda a kordjósatz khinn mak lirnén stianante ná in an baibe vodar Tetsch vor gántze sümmandar. Balz iz gest schäula bëttar odar balz iz gest tunkhl un hattma nèt gimakk stian auz, di selln tang habar

gispilt pinn kartn odar pinn tischspil (ditza iz a naügez bort boda auzkhint von inglés "boardgame"). Drinn inaran alta liachta plaba skattl izta gest an altz spil bobar hám girüaft "spil von penkhla" ma soi richtigar nám hettat gimöcht soin "Mentsch, dartzürnde nèt!". I gloabe ke daz sell spil iz gest daz earst tischspil bode hán ginüzt ma sichar iz nèt gistánt daz uantzege!

In di lestin djar di tischspiln boda khemmen vorkhoaft soin khennt z'soina alle di djar, daz 40% mearar. Vor ditza di geschèft boda vorkhoavan tischgispila

soin khennt hërta mearar un di fiare vo disan hobby ziang zuar alle djar hërta mearar laüt. Da gröazarste fiara haltetze in bimmat, läng viar tage, in da taütsch statt vo Essen un khemmenda zuar mearar baz 180.000 laüt. 40.000 soinz di sellnen boda gian a Modena vor da gröazarste fiara von Beleschlánt. Sichar spiln iz schümma vor alle, vor di khlumman un vor di groazan o. Geat z'sega in Platzbirt... di mánne spiln, un hám hërta gispilt in kartn, in plint daz meararste, un dar bartet seng biavl da haltnda zo vennase z'spila. Ma ombrómm hërta mearar laüt zern soine sölde un soi zait zo khoava tischgispila? Vo miar auz daz sell boda mearar stützt 'z tischgispila hatt zo tüana pinn giléba in ta' vo haüt. Pitt internet saibar gibónt zo macha allz ána ázoschauganz in snabl, bar khoavan sachandar pitt Amazon, bar schraim in laüt bobar nia bartn bokhennen, bar spiln pittar Playstation ána nia z'sega ünsarne "tschelln". Vor vil laüt arbatn billtz muanen sitzansé attavorá inan PC un hám zo tüana pitt laüt boda nèt soin sèmm in giláichege ámt. Spiln pinn tischgispila, anvétze, iz allz umgikheart! Zo magada spiln möchsto bokhennen laüt, du möchstze invidárn dahuum odar gianse zo venna, du möchste áschaung in snabl anándar, du mast lachan odar du maste dartzürnen ma hërta pitt se, ána skèrmi, ána internet... un di laüt in ta' vo haüt hám mengl vo ditza. Rodolfo

Istituto Cimbro
Kulturinstitut Lusérn
Tel. 0464-78.96.45
info@kil.lusern.it
www.istitutocimbro.it

ABEGEM IN PRUF VOR IN PEFÈL VODAR ZIMBARZUNG - INNSCHRAIMSE VOR IN PRUF VON DJAR 2019

Ma mage inngem in vorsch zo maga auhaltin in pruf vor in pefèl vodar zimbarzung un vodar zimbarzkultür. Innzogeba in formulär auzgevüillt izta zait **sin di 12.00 von mitta 15 von madjo 2019**. Zo bizzasan mearar tütat gian atti sait <http://www.altipianicimbri.tn.it/Servizi-offerti/Sportello-Linguistico-Cimbro-A-tuerle-afti-Zung/Di-kartn-Modulistica>

ACCERTAMENTO DELLA CONOSCENZA DELLA LINGUA CIMBRA - ISCRIZIONE SESSIONE 2019

Sono aperti i termini per la presentazione delle domande per la prova di accertamento della conoscenza della lingua propria e della cultura cimbra. Gli interessati possono presentare apposita richiesta di ammissione **entro e non oltre le 12.00 di mercoledì 15 maggio 2019**. Maggiori informazioni alla pagina <http://www.altipianicimbri.tn.it/Servizi-offerti/Sportello-Linguistico-Cimbro-A-tuerle-afti-Zung/Di-kartn-Modulistica>

CONCORSO 176 volte Europa

Il "Sentiero Cimbro dell'Immaginario" è arrivato alla semifinale del concorso; se ritenete che meriti di proseguire, esprimete la vostra preferenza **votando** a questo indirizzo: <https://siamoeuropa.provincia.tn.it/accreditation/form/5859>

Di zungen azpe di laüt

Di zungen boda khemmen geredet in di bëlt, boazparz alle, soin vil un aniaglana iz nèt geláich dar ándar. Eppaz bichte zo bizza atti zungen iz ke dise sugitárn zo bëksla. Ja, 'z izta nèt a zung boda, pittar zait, steat hërta geláich; di zungen soin a migele azpe di laüt: sa bortn, sa bëksln, sa stèrm un, a tiabas a bòtta, bokennense un machan bortn eppaz naügez o. Asó khintz vür pittn zungen pidgin o. Di pidgin soinz zungen boda bortn benn zboa odar meararne zungen khemmen gemischt, un ditza vallt auz benn laüt vo meararne völk bokennense un hám mengl zo reda un zo vorstianase. Ditza mak vürkhemmen benn 'z soinda migratzióngen, kolonialismen odar benn vil laüt vonan platz vorkhoavan odar tausan auz vil sachandar un geplètra pitt laüt boda ren an ándra zung. Asó, pittar zait, di zboa zungen geredet von zboa völk khemmen gemischt un vo disan tréff khinta auz a naüga zung, a zung pidgin.

Di pidgin soinz zungen boda nèt hám a sbera un malaméntra grammatik un vo dise zungen soindarar ettlane in da gántz bëlt, daz meararste in di altn kolònie. A bichtegez baispil iz dar pidgin english, inglés pidgin, boda khint geredet in vil plètz un iz a gemischa vo inglés un an ándra zung. Dar pidgin english khint geredet vo vil laüt in meararne plètz vo dar Africa Occidentale, azpe in Nigeria, Liberia un Camerun un defátti azma bokhennt zboa nigeriè boda soin ná zo reda, makma höarn ke in soi geréda nützansa vil börtar in inglés o. Ándre baispiln von pidgin soin dar chinglish, boda auzkhint von tréff vo inglés un tschínés, un vil zungen boda est khemmen neméar geredet, azpe dar russenorsk, boda iz gest a toal russo un a toal norvegese.

Bazta iz bichte, iz ke, azta a zung pidgin, pittar zait, geat vürsnen z'soina geredet un stirbet nèt, makz auzvalln ke di laüt bodase hám gelirnt, lirnense azpe muatarzung soin khindarn o, un dena, benn a pidgin khint gelirnt vo vil laüt azpe earst zung, khinze z'soina a zung crèola. Di zungen crèole khemmen asó djüste zungen un vil vert di grammatik bëksln un khint sberar.

Bichtege baispiln vo zungen crèole soinz dar Krio, geredet in di Sierra Leone, un dar Tok Pisin, boda iz offiziál zung in Papa Nuova Guinea. Bazta vürkhennt pinn zungen pidgin un crèole machtaz vorstian ke epparéppaz boda magat parirn asó stille un hërta geláich azpe a zung, steat nia vest un bëksln pittar zait. A zung bëksln azpe 'z bëksln di laüt bodase ren un, vor ditza, studjárn a zung, billtz muanen vorstian nèt lai soi stördja ma di stördja von laüt bodase ren o.

un hám mengl zo reda un zo vorstianase. Ditza mak vürkhemmen benn 'z soinda migratzióngen, kolonialismen odar benn vil laüt vonan platz vorkhoavan odar tausan auz vil sachandar un geplètra pitt laüt boda ren an ándra zung. Asó, pittar zait, di zboa zungen geredet von zboa völk khemmen gemischt un vo disan tréff khinta auz a naüga zung, a zung pidgin. Di pidgin soinz zungen boda nèt hám a sbera un malaméntra grammatik un vo dise zungen soindarar ettlane in da gántz bëlt, daz meararste in di altn kolònie. A bichtegez baispil iz dar pidgin english, inglés pidgin, boda khint geredet in vil plètz un iz a gemischa vo inglés un an ándra zung. Dar pidgin english khint geredet vo vil laüt in meararne plètz vo dar Africa Occidentale, azpe in Nigeria, Liberia un Camerun un defátti azma bokhennt zboa nigeriè boda soin ná zo reda, makma höarn ke in soi geréda nützansa vil börtar in inglés o. Ándre baispiln von pidgin soin dar chinglish, boda auzkhint von tréff vo inglés un tschínés, un vil zungen boda est khemmen neméar geredet, azpe dar russenorsk, boda iz gest a toal russo un a toal norvegese. Bazta iz bichte, iz ke, azta a zung pidgin, pittar zait, geat vürsnen z'soina geredet un stirbet nèt, makz auzvalln ke di laüt bodase hám gelirnt, lirnense azpe muatarzung soin khindarn o, un dena, benn a pidgin khint gelirnt vo vil laüt azpe earst zung, khinze z'soina a zung crèola. Di zungen crèole khemmen asó djüste zungen un vil vert di grammatik bëksln un khint sberar. Bichtege baispiln vo zungen crèole soinz dar Krio, geredet in di Sierra Leone, un dar Tok Pisin, boda iz offiziál zung in Papa Nuova Guinea. Bazta vürkhennt pinn zungen pidgin un crèole machtaz vorstian ke epparéppaz boda magat parirn asó stille un hërta geláich azpe a zung, steat nia vest un bëksln pittar zait. A zung bëksln azpe 'z bëksln di laüt bodase ren un, vor ditza, studjárn a zung, billtz muanen vorstian nèt lai soi stördja ma di stördja von laüt bodase ren o.

Rèttet di vlaüglá!

In vorgánate mánt vo hornung, auz in Baviara, a komitát vo natürschützar hatt gesámmlt firme vor an referéndum zoa zo rètta di paing un ándre vlaüglá boda soin bichte vor di natür. 'Z soinda gánt zo untarschraiba mearar baz a mildjü laüt, 18 protzént von selln boda hám rècht zo votára. Ma boazt ke di paing schenkhanaz nèt lai in hone, ma úbarállz, flattrante vonaran roas atti ándar, machansa krescharn alla darsórt frutte un gekraüt. Gianante ummar pan únsarn bisan, etzan un beldar sekma hërta ploaz vlaüglá un ma khódat nia ke sa soin ná auzzostërba, anvétze iz pròpio asó. Sidar a par djar, soinda hërta mindar paing, ma ándre vlaüglá o, azpi scharáttln, zurle un höbarspringar. Alle dise vichela soin bichte, umbrómm sa vrèzzan ándre vlaüglá boda machan schade, sa haltn saubar 'z bazzar, sa khearn um un mestn di earde bobar koltivárn. Sinamài di vèspn, boda niamat haltet sovl gearn, helvanaz vrèzzante au di óala vonan gevórtatn mott boda macht groazan schade atti sürchan èkhar. Zo machaz khurtz: ána vlaüglá berata khummaz lem atti earde. Sidar tausankhtar djar saibar gebónt z'sega di vlaüglá azpi eppaz letzeze boda macht schade. Vor ditza tüabar allz baz bar mang auzzomachase, stróbante alla darsórt gift atti èkhar, gert un puamen. Disar tozze khint ummargestróbet von bint un von bëttadar un geat zo geriva in di earde, in di flüzz, pèch un sean un sinamài in bazzar bobar trinkhan. No darzúar, di èkhar khemmen gemestet kartza vil zoa zo gebinnada mearar; di beldar o khemmen auzgehakht kartza vil un únsarne stattn khemmen hërta gröazar, stolante platz dar natür. Allz ditza iz letz vor di vlaüglá. An lestin, pinn viáze un pinn geplètra bobar iarprengen vo dar gántzan bëlt, khemmenda iargeprenk fremmege vlaüglá o boda innvángen un schedegen únsar ekosistèma, azpi di khèrschvláige (Drosophila

suzukii) odar dar bubo vo dar Asia (Vespa velutina), boda tóatet únsarne paing. Nèt ummenícht di paige iz khent zornirt azpi "mascotte" vor in referéndum vo dar Baviara, boda bill vürtrang a naüga, strengara ledje vor in schutz vo dar natür. Ándarz alz di meararstn vlaüglá, boda machan iantrar di graus, di paige gevállt aniaglan, djung odar alt. Zo khódz djüst, però, 'z vlaüglé boda rischárt daz meararste auzzostërba iz nèt di paige, ma di scharáttl, azpe da zoaget a statistika augelek vo taütschan schientziétt. An zboate platz venntma di zurle, an dritte di höbarspringar un lai an viarte platz di paing, vèspn un ámazan. Di gesúntarstn vlaüglá, anvétze, soinz pròpio di selln boda zimegárn daz meararste, azpi di mukkn, vlaüng un sböf: dise bartn bol no lem, balda von lest mentsch atti earde barta soin gestánt lai stoap un èsch.

PP

A stördja boda geat vür no haüt

Mio padre sin da quando ero bambino raccontava spesso la storia di Anna e Maria, partite nel 1874 con biglietto di sola andata per le "Meriche". Una storia che aveva già i colori della favola, finché un giorno da internet...

'Z soinz gest di earstn djar bode pin gánt ka schual, in sell taze di maistra hattaz gelazt seng "di filmine", von libar "Cuore". Di sellnen boda hám kontárt di stördja "von Appennini atti Ande" hám gemacht gaüln ettlane vo ús khindar. Gekheart dahüam hánne neméar augehöart zo kontára daz sell bode hán gehatt gesek. Alóra moi arm vatar hattme genump afte schoaz. "Lüsan," hattamar khótt, "dise djar iz vürgánt asó", un vor da earst bòtta hánne gehöart di stördja von zboa sbestarn

von nono Part boda hám boráret zboa pruadar un in taze darná soinsa partirt "per le Meriche" pittnar fagótt afti aksln un nicht ándarz. Di stördja hatt geredet von an groazan bastimént bodase iz gemóvart laise laise auz von pórtto vo Genova, vo sékhs groaze khemmechar boda hám getempft asó azpe alle di khemmechar von lánt gelekk panándar, von an mer sbartz azpe dar petróldjo. 'Z iz hërta sbartz 'z mer vor di laüt boda lazzan soi huamat zo giana úbar di bëlt. Von an lánt vort bait, afta ándar sait von mer, in an platz bodase hatt gehoazt... Mèrika. Sidar in sell taze habar nicht mear darvért vodar Berta un von Mariale, asó hattar augehöart soi stördja moi vatar. 'Z soinda vürgánt di djar un di stördja von moi tatta izzeze augegemischt pinn stördje von libar "Cuore" un pinn

selln vo Salgari, Mellville odar Konrad, gelest afti altn libadarn vorgézzt nidar in da alt schual. An lestin hánnese pensárt bar nicht mearar alz 'z Düsele Marúsele. Ditza fin vor bintsche zait. Balda in an liachtegen abas ka lángez, azpe a zettele drin in a bòtta gedjukt in mer, daz geláichege sbartz mer, aftn computer, drai rige vo internet vorsan vo zboa sbestarn boda hám boráret zboa pruadar un, 'z djar 1874, soin gánt in Brasile. 'Z Düsele Marúsele hat geklopft afti tür un i hánnen offegetánt. Di nevón von Mariale soin geríft atz Lusérn un moi armar vatar hatt no gehatt di zait zo khennase. "Ja", hattar khótt "Brasile, asó izzeze gehoazt da sell Mèrika". A stördja vo vor hundartundraitzekh djar, boda vürgeat no haüt.

(n. g.

